

Twents Carmel College De Thij in Oldenzaal. Foto: Rob 't Hart

De secties Frans, Duits en Engels van het Twents Carmel College in Oldenzaal werken al vijf jaar intensief samen in het ontwikkelteam moderne vreemde talen. Een duidelijke kwaliteitsverbetering van het talenonderwijs is het resultaat.

ONTWIKKELTEAM MODERNE VREEMDE TALEN

JOS BAACK

In 2005 ging onze school, het Twents Carmel College in Oldenzaal, locatie De Thij, nadenken over de inrichting van de nieuwbouw en de daarmee samengaande onderwijsvernieuwing. Een jaar later werden er ontwikkelteams per vakgroep gevormd, waaronder de ontwikkelteams moderne vreemde talen (mvt): een voor de onderbouw, een voor de bovenbouw. We maakten als docenten Frans, Duits en Engels plannen voor de inrichting van de talenvleugel en het talenonderwijs. Daarnaast werden de bijeenkomsten van de ontwikkelteams gebruikt om gezamenlijke afspraken te maken, bijvoorbeeld over de weging van de verschillende vaardigheden en over het gebruik van het ERK.

Toen de nieuwbouw eenmaal gerealiseerd was, bleven we bij elkaar komen. In dit artikel zal ik vertellen met welke onderwerpen we aan de slag zijn gegaan, hoe de samenwerking tot nu toe verloopt en wat de opbrengsten zijn.

Organisatie

Zoals gezegd opereerden onder- en bovenbouw aanvankelijk gescheiden; in 2008 zijn we samengegaan tot één ontwikkelteam voor alle talen docenten. Met ingang van het schooljaar 2010–2011 bestaat er bij ons op school een formele structuur met zes ontwikkelteams: Nederlands, moderne vreemde talen, kunst en cultuur, zaakvakken, bètavakken, wiskunde en rekenen. Aan het hoofd van elk team staat een onderwijscoördinator (teacher-leader), een LD-functie die speciaal in het leven is geroepen in het kader van functiedifferentiatie. De teams komen vijf à zes keer per jaar een middag bij elkaar om aan de hand van de onderwijsagenda van de school systematisch te werken aan kwaliteitsverbetering. De bijeenkomsten zijn verschillend van karakter. Soms vergaderen en overleg-

gen we, soms houden we werkbijeenkomsten in wisselende samenstelling: onderbouw en bovenbouw, secties, projectgroepen.

Weging van de vaardigheden

Het ontwikkelteam begon met het maken van afspraken over een weging van de vaardigheden. Aanleiding waren de tegenvallende resultaten bij het centraal schriftelijk examen. Alle acht bovenbouwdocenten waren daarom goed gemotiveerd om samen te werken en het probleem gezamenlijk op te lossen. Besloten werd om enerzijds meer en systematischer aandacht te schenken aan leesvaardigheid en anderzijds vanuit vaardigheden en communicatie te gaan denken. Het ERK en *Taalprofielen* van Liemberg en Meijer (2004) waren belangrijke inspiratiebronnen.

Het idee was om vanaf de derde klas aparte cijfers te geven voor de vier vaardigheden. Tegelijkertijd wilden we lezen een zwaardere weging geven dan tot dan toe gebruikelijk. Op deze manier zouden de leerlingen kunnen wennen aan het feit dat lezen in de eindexamenklassen de helft van het eindexamencijfer bepaalt. Dit resulteerde in de 'Weging vaardigheden' (zie kader 1).

De invoering van deze weging ging natuurlijk niet zonder slag of stoot. Het vergt een andere manier van denken om niet de proefwerken (het leerwerk, de grammatica) maar de vaardigheden centraal te stellen. Zoiets heeft natuurlijk ook grote consequenties voor de didactiek in de les. De discussies gingen in het begin vooral over de zwaarte van de weging van het leerwerk. Groot voordeel bij dit alles was dat de acht bovenbouwdocenten al jaren goed samenwerkten en een gezamenlijk probleem hadden: de tegenvallende eindexamenresultaten.

De zware weging voor lezen was voor zowel docenten als leerlingen een cultuurschok. Het valt voor sommige collega's niet mee om bijvoorbeeld een 3,8 voor een

leestoets te geven die drie keer meetelt, en het valt voor leerlingen niet mee om een 3,8 te krijgen. Inmiddels is iedereen eraan gewend. Groot voordeel is dat leerlingen zich veel beter bewust zijn van hun sterke en zwakke kanten, van het niveau van hun vaardigheden. Ze voelen zich nu meer verantwoordelijk voor hun eigen prestaties. Een slecht cijfer kan aanleiding zijn om zelf of samen met de docent te gaan werken aan de vaardigheid die onder de maat is. Het komt regelmatig voor dat leerlingen vragen wat ze moeten doen om hun leesvaardigheid te verbeteren en wanneer er weer extra steunlessen worden gegeven – zeker wanneer blijkt dat de problemen met lezen zich bij meerdere talen voordoen.

Daarnaast heeft deze centraal afgesproken weging geleid tot een betere advisering in klas 3. Leerlingen, collega's, decanen en ouders kunnen nu in het cijferprogramma in een oogopslag zien hoe de leerling scoort op de verschillende vaardigheden, bijvoorbeeld op lezen.

De afspraak over de weging van de vaardigheden was een van de maatregelen die we hebben genomen om te komen tot betere eindexamenresultaten. We hebben daarnaast ook andere afspraken gemaakt, over het lezen van boeken en artikelen, over vocabulaireverwerving, over leesinstructie. De nieuwe aanpak heeft ertoe geleid dat de eindexamencijfers duidelijk zijn verbeterd. Gezien de populatie van onze school, een witte school in een landelijke omgeving, is het ons streven om ruim boven het landelijk gemiddelde te scoren (zie kader 2).

Volgende projecten

Het volgende project was het mondelinge examen in de eindexamenklassen. Er werden centrale afspraken ge-

maakt, zodat de mondelingen voor Frans, Duits en Engels op dezelfde manier werden afgenomen. Ook werd een beoordelingsformulier spreken ontwikkeld. Een verslag van dit hele proces en het gebruik van dit formulier staat in *Levende Talen Magazine* van december 2008 (Baack, 2008).

We gebruiken dit formulier nog steeds en over de gehele opzet zijn we nog steeds tevreden. Het is praktisch en het is een goed middel om feedback te geven aan de leerlingen. Zo langzamerhand wordt het formulier ook gebruikt in de onderbouw. Ook landelijk heeft het succes. Op bijscholingsbijeenkomsten over het ERK wordt het formulier soms genoemd als een manier om spreekvaardigheid te beoordelen. Op details gaan we het nog wel aanpassen. Er moet nog onderscheid worden gemaakt tussen spreken en gesprekken voeren en hier en daar kan de formulering beter.

Een en ander heeft ertoe geleid dat we sinds 2006 haast spelenderwijs begonnen zijn met de ERK-implementatie. In de loop der jaren zijn we steeds meer vertrouwd geraakt met de verschillende niveaus en proberen we deze te koppelen aan jaarlagen. Op deze manier wordt het ook voor onderbouwdocenten duidelijk wat het beoogde streefniveau moet zijn in klas 3, aan het einde van de onderbouw.

In het schooljaar 2008–2009 hebben we een veldaanvraag ERK-implementatie ingediend bij SLO. Het leek ons goed om ook expertise van buitenaf te halen. Bovendien was het ontwikkelteam erg groot geworden door de samenvoeging van onder- en bovenbouw (ongeveer twintig docenten). We hebben tijdens de bijeenkomsten onder leiding van Jos Canton vooral gewerkt aan doorlopende leerlijnen en taaltaken.

Leesverbeteraanpak

Ons meest recente project is leesverbetering. Natuurlijk zijn we blij met de opgaande lijn wat de eindexamencijfers betreft, maar het kan altijd beter. Frans en Duits voldoen bijna aan de streefgetallen. Engels gaat weliswaar vooruit, maar nog te langzaam. Hoe dat laatste komt, is niet helemaal duidelijk. In ieder geval spelen personeelwisselingen en ziekte een belangrijke rol. Het leek ons daarnaast goed dat alle docenten, zowel die van de onder- als de bovenbouw, vertrouwd zouden raken met eenzelfde didactiek wat lezen betreft.

We hebben voor het schooljaar 2010–2011 een leesverbeteraanpak opgesteld. Voor de procesmatige kant hebben we ons laten inspireren door de aanpak van het leesverbeterplan Enschede van Kees Vernooij – voor de inhoudelijke kant onder andere door een publicatie van

Bert de Vos (2008) van het APS: *Lezen! Inmiddels hebben we een in-companybijscholing Beter lezen, beter scoren van APS achter de rug (vier middagen van ruim 2,5 uur).*

Ook bij dit project blijkt weer hoe prettig het is om te werken met een ontwikkelteam. Bijscholing gebeurt talenbreed en wordt gevolgd door alle talendocenten, onder- en bovenbouw. De kans dat leesvaardigheid op dezelfde manier wordt aangepakt, is daardoor veel groter. Ook de ontwikkelteams Nederlands en zaakvakken zijn bij dit project betrokken. In het schooljaar 2011–2012 beginnen ook zij met een groot leesverbetertraject, met begeleiding van APS en KPC.

Resultaten

Terugkijkend op vijf jaar samenwerking kunnen we constateren dat we veel bereikt hebben met ons ontwikkelteam. Een belangrijk winstpunt is dat er centrale afspraken worden gemaakt die talenbreed worden nagekomen. De weging van de vaardigheden, de afspraken over doeltaal-voertaal, het gebruik van de elektronische leeromgeving, ze gelden voor alle talen. Geen leerling kijkt er meer van op dat de doeltaal wordt gesproken in de klas. De beoordelingsformulieren spreken en schrij-

Geen leerling kijkt er meer van op dat de doeltaal wordt gesproken in de klas

ven worden door alle talendocenten gebruikt. Dit zorgt voor eenheid en eenduidigheid. Een ander voordeel is dat er veel overleg is tussen de talendocenten. Je ziet elkaar veel, je inspireert en motiveert elkaar.

Ten slotte heeft vijf jaar gestructureerd samenwerken geleid tot een duidelijke kwaliteitsverbetering. De eindexamencijfers zijn duidelijk hoger (zie kader 2) en de kwaliteit van de schoolexamens spreken, schrijven en luisteren is verbeterd. Er wordt meer en meer gewerkt vanuit de communicatieve en actiegerichte aanpak.

Daarnaast is ook de deskundigheid van de docenten toegenomen. Door de inbreng van de teacher-leader en van enthousiaste collega's, door het aantrekken van expertise van buitenaf in de vorm van bijscholing is het niveau van het talenonderwijs bij ons op school aantoonbaar verbeterd.

Natuurlijk kan het altijd beter. Zo komt het regelmatig voor dat afspraken verwateren of maar deels worden nagekomen. Oorzaak is vaak de hectiek van alledag of

havo

	lezen	literatuur	luisteren	spreken	schrijven	leerwerk
3h	2	0	1	1	1	3
4h	3	1	1	1	1	1
5h	4	1	1	1	1	0

vwo

	lezen	literatuur	luisteren	spreken	schrijven	leerwerk
3v	3	0	1	1	1	2
4v	3	1	1	1	1	1
5v	3	1	1	1	1	1
6v	4	1	1	1	1	0

Kader 1. Weging vaardigheden Engels, Duits en Frans, september 2010

havo

	FRANS			DUITS			ENGELS		
	TCC	land	discrepancie	TCC	land	discrepancie	TCC	land	discrepancie
2004	5,7	6,0	-0,3	5,9	6,3	-0,4	6,1	6,4	-0,3
2005	6,6	6,1	+0,5	6,2	6,1	+0,1	6,0	6,2	-0,2
2006	6,3	5,8	+0,5	5,6	5,8	-0,2	6,0	6,2	-0,2
2007	6,5	6,1	+0,4	6,3	5,7	+0,5	6,2	6,2	0
2008	6,2	6,0	+0,2	6,2	5,8	+0,4	6,5	6,5	0
2009	7,0	6,1	+0,9	6,5	5,7	+0,8	6,3	6,2	+0,1
2010	6,3	6,2	+0,1	6,5	5,9	+0,6	5,9	6,1	-0,2

vwo

	FRANS			DUITS			ENGELS		
	TCC	land	discrepancie	TCC	land	discrepancie	TCC	land	discrepancie
2004	6,3	6,3	0	7,0	6,5	+0,5	6,2	6,5	-0,3
2005	5,9	6,5	-0,6	5,5	6,3	-0,8	5,8	6,5	-0,7
2006	6,8	6,5	+0,3	6,2	6,3	-0,1	6,0	6,6	-0,6
2007	6,0	6,2	-0,2	6,1	6,0	+0,1	5,9	6,2	-0,3
2008	6,8	6,3	+0,5	6,4	5,9	+0,5	6,0	6,2	-0,2
2009	6,9	6,2	+0,7	5,8	5,9	-0,1	6,1	6,3	-0,2
2010	6,8	6,3	+0,5	6,3	5,8	+0,5	6,2	6,3	-0,1

Kader 2. Resultaten centraal schriftelijk examen

TIPS

Op veel scholen bestaat geen geïnstitutionaliseerd samenwerkingsverband. Niettemin willen we toch een paar tips geven voor collega's en secties die samen aan de slag willen met kwaliteitsverbetering. De tips kwamen naar voren in het overleg met de onderwijscoördinatoren van de vijf andere ontwikkelteams.

- Wacht niet tot het hele team op één lijn zit. Zoek medestanders binnen je sectie of bij je onder- of bovenbouwcollega's en ga gewoon aan het werk.
- Begin klein en werk volgens het principe van SMART-doelen (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden). Kies een afgebakend onderwerp en begin: doeltaal-voertaal, de mondelinge eindexamens, de ERK-niveaus voor spreken, taaltaken, taaldorp. Stel duidelijke, realistische doelen en werk daar consequent aan. Stel een projectplan op.
- Begin met knelpunten, met zaken die al lang om een oplossing vragen. De kans is groot dat de betrokken personen goed gemotiveerd zijn.
- Ongeïnspireerde collega's? Probeer de zaak te objectiveren en maak gebruik van externe criteria. Je kunt bijvoorbeeld met zijn allen een ideaalbeeld schetsen van het eindniveau van de derde klas en op basis daarvan streefdoelen opstellen (bijvoorbeeld afgeleid van de ERK-niveaus). Op die manier vermijd je discussies over het functioneren van collega's.

piekbelasting. Het is de rol van de onderwijscoördinator om dan het proces te blijven bewaken, om de hoofdlijnen in de gaten te blijven houden en om de collega's te blijven herinneren aan afspraken en de agenda. En natuurlijk is niet iedereen even enthousiast. De ene collega heeft nu eenmaal een andere taakopvatting dan de andere, op onze school is dat niet anders dan op andere plaatsen. En sommige collega's beloven van alles, zeggen ja maar doen nee.

Verder hebben alle talensecties, maar in het bijzonder de sectie Engels, de afgelopen jaren te maken gehad met personeelwisselingen en ziekte. Dat heeft tot gevolg dat sommige ontwikkelingen stil komen te liggen.

Ook is de opkomst bij de bijeenkomsten niet optimaal. Het zou goed zijn als de schoolleiding in de toekomst dit soort inhoudelijke bijeenkomsten verplicht stelt voor iedereen en het organisatorisch zo regelt dat iedereen kan komen.

Plaats in de organisatie

Het succes van het ontwikkelteam mvt op onze school is vooral te danken aan de interne motivatie van het team en de gedrevenheid van een paar collega's. Zaken als verbetering van de eindexamenresultaten, ERK-implementatie en leesverbeteraanpak zijn door het team zelf naar voren gebracht. De schoolleiding is daar natuurlijk tevreden over. We krijgen regelmatig complimenten voor onze successen, onze samenwerking en onze gestructureerde aanpak. Maar verbetering van kwaliteit en van deskundigheid kan niet alleen overgelaten worden aan persoonlijke initiatieven, het is een zaak waarvoor ook de schoolleiding verantwoordelijkheid moet nemen. Bij ons op school is de eerste stap gezet: het succes van het ontwikkelteam moderne vreemde talen heeft er mede toe geleid dat er met ingang van het schooljaar 2010–2011 een formele structuur is ontwikkeld voor de zes ontwikkelteams. Ze werken gestructureerd aan kwaliteitsverbetering onder begeleiding van de vier afdelingshoofden. Ik denk dat deze combinatie van bottom-up en top-down werken tot de beste resultaten leidt. ■

Hebt u nog vragen of wilt u meer weten over deze manier van werken, dan kunt u contact opnemen met de auteur: <j.baack@twentscarmel-college.nl>.

LITERATUUR

Baack, J. (2008). Praktische beoordelingsformulieren voor spreekvaardigheid. *Levende Talen Magazine*, 95(8), 13–16.

Liemberg, E., & Meijer, D. (2004). *Taalprofielen*. Enschede: Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen.

Vos, B. de. (2008). *Lezen!* Utrecht: APS.

SPRAAKMAKEND

Landelijke Studiedag van Levende Talen op vrijdag 4 november 2011 in Utrecht

Foto: Paul Bergen

Foto: Keke Keukelaar

Op vrijdag 4 november 2011 zal de Landelijke Studiedag plaatsvinden in de Jaarbeurs in Utrecht. Speciale gasten zijn dit jaar bij de opening de schrijver Joost Zwagerman en bij de afsluiting de cabaretier Bart Chabot.

Het zal wederom een dag worden vol van inspiratie, ontmoetingen en uitwisseling. Omdat de studiedag nu centraal in Utrecht plaatsvindt, verwachten wij vele collega's, dus meldt u zich tijdig aan! Leden van Levende Talen betalen voor deze dag 95 euro, niet-leden 170 euro. Voor niet-leden wordt tevens weer de mogelijkheid geboden om voor dat bedrag ook lid te worden tot eind 2012. Voor studenten is er een speciale aanbieding, raadpleeg daarvoor ook de website.

Vanaf half september kunt u zich via de website van Levende Talen inschrijven voor de workshops. Daar vindt u tevens alle informatie over deze studiedag met als thema 'Spraaakmakend!', uiteraard ook over de workshops, die ook dit jaar weer voor en door collega's worden verzorgd.

EEN SPRAAKMAKENDE DAG

WAAR JE GEWEEST MOET ZIJN!